FIATAL MŰSZAKIAK TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAKA XIX.

Kolozsvár, 2014. március 20–21.

A VÁLSÁG ÉPÍTÉSZETE – ÚJ TENDECIÁK MEGJELENÉSE AZ ÉPÍTÉSZETI TERVEZÉSBEN

THE ARCHITECTURE OF RECESSION – NEW TENDENCIES IN ARCHITECTURAL PLANNING

TAMÁS Anna Mária

*Pécsi Tudományegyetem, Pollack Mihály Műszaki és Informatikai Kar, Építőművészeti és
Vizuális Ismeretek Tanszék, 7621 Magyarország, Pécs, Rókus u. 2; +3672 501-500/23769*

Abstract

The global recession concerned the building industry very deep, thereby the architectural planning attitude has changed. The recession - beyond the economic depression - draws attention to a complex approach, which requires handling social and environmental problems: architectural designers had to be solidary with the natural and built environment, but first of all with the community. The lecture presents a new town centre project in Visegrád, which has planned between 2008 and 2013. Through this project it can be observed how the investment approach and the functional program have changed in the last five years, and how it could benefit the architectural quality.

Keywords: global recession, architectural planing, urban planing, solidarity

Összefoglalás

Az előadás a 2008 óta tartó világgazdasági válság magyarországi építőipart és ezáltal építészeti tervezési tevékenységet érintő következményeit tárgyalja elsősorban tervezői szemlélet változásának tekintetében. A válság – mely túlmutat tisztán gazdasági aspektusán – olyan komplex szemléletmódra hívta fel a figyelmet, mely a korábbi évtizedekben felhalmozódó társadalmi és környezeti problémák kezelését teszi szükségsszerűvé: a tervezőknek szolidaritást kell vállalniuk a természeti és épített környezettel, és mindenekelőtt az emberrel. Az előadás egy 2008 és 2013 között zajló városközpont tervezésén keresztül mutatja be, hogy a válság milyen alapvető beruházói szemlélet és tervezési program változást eredményezett, és hogyan lehet ezt az új tendenciát az építészeti tervezésben a minőség javára fordítani.

Kulcsszavak: válság, építészeti tervezés, várostervezés

1. Előzmények

Az elmúlt évtized gazdasági, társadalmi, erkölcsi és kulturális válsága közismert és egyelőre megoldásra váró problémákat indukált az építőiparban. Az építész társadalom a

válságra jellemzően úgy reagál, hogy a recesszió végével és a beruházások számának normalizálódásával majd az eddigi gyakorlatnak megfelelően lehet a tervezői tevékenységet tovább folytatni. Egyelőre azonban ez várat magára, és lassan kikristályosodik a felismerés, hogy a válság olyan mélyebb rétegekbe nyúlik, amely megkérdőjelezi a korábbi gyakorlat folytatását. Az elmúlt öt évben drámaian lecsökkent az új, engedélyt kapott épületek száma, melynek okait és hatásait a gazdasági szempontokon túlmenően is érdemes vizsgálni. Az építészeti feladatkör közben differenciálódott, és egyre kevesebb a klasszikus értemben vett tervezési feladat, azaz konkrét program alapján, kizárólag az építészeti feladatokra koncentrálni, új épület tervezettségének az igénye ritkábban merül fel. Ezzel együtt előtérbe kerültek az alábbi feladatok, csak a legfontosabbak említve: az adottságok, mint meglévő és pusztuló épületek, műemlékek kezelése; energia hatékony és ökológikus igények teljesítése; egyre jelentősebb, elszegényedő rétegek lakhatási problémáinak kezelése; közterületek új funkciói, használhatósága.

A megrendelői környezet változását jól szemlélteti „Az ezeréves Visegrád városközponti fejlesztése” nevű, 2008 óta folyó beruházás, mely párhuzamosan a világban és Magyarországon megjelenő gazdasági folyamatokkal többször esett át program és ezáltal a tervezési alapkonceptiót érintő változáson.

2. Az ezeréves Visegrád városközponti fejlesztése

Visegrád jelenlegi beépítése falusias jellegű, a ma látható település a Dunával párhuzamos és az arra merőleges völgy útjára szerveződött. Az elmúlt időszakban, a városi rang megszerzését követően, megjelent az igény Visegrád központjának fejlesztésre. Korábban a város, egy a település jelenlegi méretéhez képest nagyszabású vállalkozásba kezdett, és azt tűzte ki célul, hogy a felételezett középkori város főterén, új városi központot hoz létre az ahhoz tartozó intézményekkel, kereskedelmi és szolgáltató épületekkel és közterületekkel.

A tervezett városközpont tervének kialakítására az Önkormányzat 2004 őszén ötletpályázatot írt ki. A pályázat eredményei alapján elkészült a terület szabályozási terve, erre építve az Önkormányzat 2007 őszén építészeti tervpályázatot írt ki, melyre már konkrét építészeti megoldásokat várt a tervezőktől.

A tervezési feladat igen összetett volt. Ki kellett alakítani a terület köztereit, a beépítési tömböket, a környező közterekhez való kapcsolódást, önkormányzati, kulturális és kereskedelmi funkciókat valamint az ezekhez kapcsolódó lakófunkciók megoldásáról is gondoskodni kellett. Fontos szempont volt a kialakuló főter, a Duna part és Fellegvár kapcsolatának térbeli és koncepcionális kezelése.

2009 őszén Visegrád Város Önkormányzat - a Bíráló Bizottság javaslatának megfelelően - az A+ Építész Stúdiót kérte fel, hogy Visegrád Városközpont 1. ütemének engedélyezési terveit készítse el. Ekkor a pályázatban meghatározott 1. „kulturális és közintézményi zóna” egyes épületei és közterületei épültek volna meg: Városháza, a városházától különálló Díszterem és a jelenlegi mozi bővítésével létrejövő Kulturális Központ.

A 2009 óta eltelt időszakban a körülmények több szempontból is megváltoztak, melyek az eredeti célkitűzések felülvizsgálatát igényelték. Egyrészt a gazdasági válság következtében a város nem talált a fejlesztéshez megfelelő finanszírozási forrást, másrészt a közigazgatási reform következtében feleslegessé váltak bizonyos új funkciók. Nem utolsósorban a város, mint megrendelő is részben módosított korábbi szándékán. Így egy, a korábbinál racionálisabban kidolgozott, inkább a megóvás, mintsem a kockázatos fejlesztés jegyében megfogalmazott tervezési program alakult ki. A fenntarthatóság és a település falusias jellegéhez illeszkedő lépték szintén meghatározó tervezési szempont lett. Így a beruházás keretében a város élethez leginkább szükséges kulturális és közfunkciókat alakítottuk ki elsősorban a már meglévő ingatlanok felújításával és bővítésével. Szintén fontos szempont

volt a közterületek rehabilitációja, a város életéhez kötődő kisebb és nagyobb rendezvények közterületi lebonyolításnak megoldása.

Az újabb programban egy korábban a szabályozási terv által bontásra ítélt épület, az Egészségház felújítása és bővítése, a meglévő Városháza átalakítása, a Mozi épületének kulturális központtá történő bővítése és a város rendezvényeihez szükséges közterületek és kiszolgáló épületek megvalósítása történt. Mivel ebben teljesen új beépítés csak a rendezvényépületé, ennek szervezése jelentette a városszerkezeti beavatkozások jelentős részét.

A rendezvény pavilon telepítésének elsődleges szempontja az volt, hogy a település a 11-es főút és Duna felé néző arca rendezettebbé váljék. Jelenleg a terület a telkek hátsó világa (melléképület, kiskertek, stb.) és az iskolához tartozó, Makovecz Imre által tervezett tornacsarnok jelentős méretű tömege kapcsán meglehetősen rendezetlen képet mutat. A város új fejlesztési stratégiájának egyik legfontosabb eleme, hogy a mostani beavatkozás során ne jöjjön létre torzó, és a most megvalósuló épületekkel, közterületekkel egységes, harmonikus kép alakuljon ki.

1. kép. Az új városközpont látványterve

Az új beépítéssel létrejön egy kisebb, intimebb keleti rendezvénytér, mely a kisebb, elsősorban visegrádiak számára tartott rendezvények barátságos léptékű terévé tud válni. A pavilontól nyugatra egy nagyobb rendezvény terület alakul ki, mely képes befogadni a nyári időszakban a nagyobb rendezvényekre érkező, jelentősebb számú tömeget. A pavilont a Dunával merőleges tengely kapcsán „kapu” épületként alakítottuk ki. Fontos szempont volt, hogy ez ne egy súlyos, és zárt tömeg, inkább egy áttört térfal legyen. Mivel ez a kép fogadja az ide érkező turistákat (komp kikötő, kerékpárút, és itt, a Rév utca felől közelíthető meg személygépkocsival mind a Fellekvár, mind a Királyi palota), ezért ez egyben fogadó, pihenő épület is.

2. kép. Az rendezvényépület látványterve

A tervezési feladat szerves része a középkori maradványok valamilyen formában történő bemutatása, ezzel is erősítve a város középkori eredetének köztudatban tartását. A korábbi pályázati tervünk ennek szellemében a tervezési területen lévő romok teljes bemutatását tűzte ki célul. A rendelkezésre álló szűkös anyagi keretek miatt azonban egyelőre egy redukált program kerül megvalósításra. A területről az egészségház nem költözik el, és az udvaron közterületi fejlesztések történnek. Ezzel összhangban a romok burkolatban történő bemutatására van lehetőség és kiegészítő információs táblával történő ismertetésére.

3. Következtetések

Visegrád fejlesztési terveiben bekövetkező változások jól szemléltetik azt a folyamatot, mely ma már általános tendenciának tekinthető. A települések a nagy és kockázatos beruházások helyett inkább a meglévőségek megőrzésével megoldott fejlesztéseket vállalnak. Összességében elmondható, hogy a gyors, és látványos nagyberuházásokról a hangsúly áthelyeződött a kisebb, finomabb, több munkát igénylő, adott esetben más jellegű szellemi kihívást jelentő, kevésbé reprezentatív építészet felé.

Ezek a folyamatok jelentősen befolyásolják az építészeti tervezői hozzáállást. Fontos, hogy a korábban kevésbé, vagy egyáltalán nem hangoztatott szempontok, mint a fenntarthatóság kérdése, a szociális körülmények figyelembevétel és ökológikus személet nagyobb hangsúllyal jelenjenek meg a tervezésben, koncepció kialakításban.

A megváltozott körülmények és rossz anyagi feltételek azonban meggyőződésem szerint eredményezhetnek egy érzékenyebb és mélyebb építészet. A szűkös anyagi feltételek szükségessé teszik, hogy a hiányt nagyobb szellemi befektetéssel pótoljuk. Az árnyaltabb, körültekintőbb tervezői hozzáállás pedig mindenkor egy magasabb minőségű építészeti eredményez.